

Adana Bölge Müzesi'ndeki Mozaiklerde Balık Tutan Eros=Cupido(N)'Nun Düşündürdükleri

What I Think of Cupid(n) Fishing in the Mosaics in Adana Regional Museum - God of Cupid in Mythology - Eros

ÖZET

Mitolojide aşk, şehvet tanrısı olarak bilinen, Yunan Mitolojisindeki adıyla Eros, Roma Mitolojisindeki adıyla Cupido(n), resim, heykellerde, genelde elindeki okları ve yayı ile çevreye aşk dağıtan, muzip, tombul, şirin, çıplak bir erkek çocuk olarak betimlenmiştir. Eros=Cupido(n), insanları birbirlerine aşık ettiği gibi tanrılar aleminde de bu gücünü kullanabilmektedir. Roma dönemindeki adıyla Kilikya Pedias olan Çukurova'da ortaya çıkarılan ve genelde M. S. 3. yüzyıla tarihlenen taban mozaiklerinde Eros=Cupido(n), çeşitli şekillerde balık tutan ve hayat döngüsü içinde giderek yaşlanan çıplak erkek olarak tasvir edilmiştir. Çoğunlukla, tanrıça Tethys ile resmedilmiştir. Mozaiklerde geçen tasvirlerin anlamları ve öyküleri merak edilmektedir. Bölge insanı tarafından bu tasvirler çeşitli şekillerde efsaneleştirilmiştir. Bundan başka- mozaiklerdeki Tethys ve sembolik olarak bulunan eşi Oceanus'tan dolayı- mozaik alanlarının deniz ile ilişkilendirilme çabaları da görülmektedir. Bu araştırmadaki amaçlar; mozaiklerde resmedilmiş tasvirlerin genel anlamlarını ve mozaik tablolarının bir bütün olarak ne anlatmak istediklerini, özellikle aşk tanrısı Eros=Cupido(n)'nun neden balık tuttuğunu, balık tutarken yaşlanmasının ne anlama geldiğini, Tarih ve Felsefe bilimi çerçevesinde ortaya çıkarmaktır. Ayrıca özellikle Adana Bölge Müzesi'nde bulunan mozaiklerin, ortaya çıkarıldıkları coğrafi mekân üzerinden, Eros=Cupido(n)'nun yine Tarih ve Felsefe bilimi çerçevesinde, deniz veya su ile ilişkisine de anlam kazandırarak, mozaik tablolardaki öyküleri gerçeğe en yakın şekliyle kamuoyuna sunmaktır. Böylece mozaiklerdeki tabloların öyküleri, vermek istedikleri mesajlar, bölgeyi ziyaret edenler tarafından doğruya en yakın şekliyle öğrenileceğinden dolayı insanların ilgisi artacak ve bölge turizmine de katkı sağlanacaktır. Bunun için Eros=Cupido(n), Tethys, Oceanus, Ketos, Nyphe'ler (su perileri), balık sembollerinin mitolojik, felsefi, psikolojik olarak ne manâya geldiklerini görmek amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Mozaikler incelenmiş, mozaik tablolarındaki simgeler gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kilikya Pedias, Mozaik, Eros=Cupido(n), Balıkçılık

ABSTRACT

Known as the god of love and lust in mythology, Eros in Greek Mythology and Cupido in Roman Mythology, he is depicted in paintings and sculptures as a mischievous, chubby, cute, naked boy who spreads love around with his bow and arrows in his hand. Eros Cupido(n) can use this power in the world of gods as well as making people fall in love with each other. In the floor mosaics unearthed in Çukurova, known as Cilicia Pedias in the Roman period, and generally dated to the 3rd century AD, Cupid(n) is depicted as a naked man fishing in various ways and gradually aging in his life cycle. She is often depicted with the goddess Tethys. People are curious about the meanings and stories of the depictions in the mosaics. These depictions have been legendaryized in various ways by the people of the region. Moreover, due to Tethys and her symbolic spouse Oceanus in the mosaics, there are also efforts to associate the mosaic areas with the sea. The aims of this research are to reveal the general meanings of the depictions depicted in the mosaics and what the mosaic paintings mean as a whole, especially why Cupid, the god of love, fishes and what it means to grow old while fishing, within the framework of History and Philosophy science. In addition, it is to present the stories in the mosaic paintings to the public in a form closest to reality, by giving meaning to the relationship of Cupid(n) with the sea or water, within the framework of the science of History and Philosophy, especially through the geographical location where the mosaics in the Adana Regional Museum were unearthed. Thus, as the stories of the paintings in the mosaics and the messages they want to convey will be learned in the most accurate form by those who visit the region, people's interest will increase and a contribution to regional tourism will be made. For this purpose, a literature review was conducted to see what the symbols of Cupido(n), Tethys, Oceanus, Ketos, Nymphes (water nymphs) and fish mean mythologically, philosophically and psychologically. Mosaics were examined and the symbols on the mosaic paintings were observed.

Keywords: Cilician Pedias, Mosaic, Eros Cupido(n), Fishing

GİRİŞ

Mozaik, değişik renklerde taş, cam, ahşap, fildişi, kireç taşı gibi malzemelerin bir arada kullanılarak, insan, hayvan ve bitki motiflerinin yapıldığı, bir kısım öykü ve mitolojik hikayelerin anlatıldığı, antik dönemde keşfedilen bir resim sanatıdır. İnsan, hayvan ve bitki motiflerinin yapılması tarzına "Opus Sectile" küçük taş parçaları ile yapılan geometrik motiflerin tarzına "tessera" adı verilmektedir. Mozaikler beton, taş veya düz bir zemin üzerine malzemelerin yapıştırılması ile uygulanmaktadır. Mozaik yapımı genelde desenin tasarlanması, çizilmesi, taşların döşenmesi ve yapıştırılması aşamalarından oluşmaktadır. Antik dönemde yapıştırıcı madde olarak çoğunlukla alçı kullanılmıştır (Çelik ve Bağcı, 2003; Köker, 2010; Ekincioglu vd. 2018). Mozaiklerin yapımında "Opus Regulatum" (düzenli desen), "Opus Tessellatum"(tuğla deseni),"Opus Vermiculatum"(solucan deseni), "Opus Clasicum" (klasik desen), "Opus Circumactum"(dairesel-yelpaze desen), "Opus Palladianum-Opus Palladium"(paladyen desen) gibi tarzlar da kullanılmıştır (Ekincioglu vd. 2018). Mozaik sanatına en eski olarak, Mezopotamya'da Sümer sivilizasyonundan Uruk-Warka ve Al-Ubaid'de rastlanmıştır (Köker, 2010; Ekincioglu vd. 2018). Zaman içinde gelişen mozaik teknikleriyle antik dönemde muhteşem eserler yapılmıştır. Anadolu'da ortaya çıkarılan mozaiklerin geneli M.S.2. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir. Bu mozaiklerde günlük hayatın akışına dair sahneler resmedilmiş olmasının

Aytül Kaplan¹
Selenay Akal²
Funda Şener³

How to Cite This Article

Kaplan, A., Akal, S. & Şener, F. (2024). "Adana Bölge Müzesi'ndeki Mozaiklerde Balık Tutan Eros=Cupido(N)'Nun Düşündürdükleri", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:9, Issue:3; pp:254-266. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12598657>

Arrival: 29 April 2024

Published: 30 June 2024

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. MEB. Tarih Öğretmeni, Türkiye, ORCID:

²⁻³ Öğretmen, MEB, Türkiye

yanı sıra mitolojik hikayelerden uyarlanan sahneler de kullanılmıştır. Roma döneminde Kilikya ismiyle bilinen bölgenin, doğusunda Çukurova'da ortaya çıkan mozaiklerde de farklı hikayeler mevcuttur. Günümüzdeki Adana, Hatay ve Gaziantep vilayetlerinde bulunan mozaik desenlerinde genelde Poseidon, Tethys, Oceanus, Eros=Cupido(n) ve deniz-su canlıları tasvir edilmiştir. Mozaik desenlerinden, yapıldığı döneme ait, somut ve soyut anlayışlara ve bilgilere ulaşabilmek mümkündür.

Günümüzdeki adı Çukurova olan Roma dönemindeki Kilikya Pedias'ta, konut temeli kazılırken veya yol çalışması yapılırken, tesadüfen, rastlanan ve genelde M.S.3.yüzyıla tarihlenen Eros=Cupido(n)'lu mozaikler ortaya çıkarılmıştır. Adana'da, Kozan'da ve Yumurtalık'ta bulunan bu mozaikler, Adana Bölge Müzesi'nde sergilenmektedir. Bu araştırmada Adana Bölge Müzesi'nde bulunan üç mozaik incelenmiştir.

Eros veya Amour, Yunan mitolojisinde "aşk ve şehvet" tanrısı olarak bilinir (Can, 2020). Aynı özellikleri taşıyarak Roma mitolojisine Cupido(n) ismiyle geçmiştir (Aydın, 2019; Çınar, 2019). Çukurova'da bulunan mozaiklerdeki Eros tasviri, Roma dönemine tarihlendiğinden dolayı bu araştırmada Eros, Cupido(n) ismiyle ele alınacaktır. Yunan Mitolojisinden bahsedilirken Eros, Roma döneminden bahsedilirken Cupido(n) olarak kullanılacaktır. Mozaiklerin üzerinde resmedilen öyküler ve tasvirler incelenerek, mozaiklerdeki öykülerin anlamlarına ulaşmaya çalışılacaktır. Bunun için Eros=Cupido(n), Tethys, Oceanus, Ketos, Nypha'lar ve balık sembolleri hakkında mitolojide neyi temsil ettikleri ve bunun felsefi ve psikolojik karşılıklarının ne olduğu üzerinde literatüre başvurulmuştur.

YÖNTEM

Roma döneminde Kilikya Pedias olarak bilinen Çukurova'da, M. S. 3. yüzyıla tarihlenen mozaikler ortaya çıkarılmıştır. Bu mozaikler Adana Bölge Müzesinde sergilenmektedir.

Bu araştırmada yöntem olarak, mozaiklerin üzerinde resmedilen öyküler ve tasvirler incelenmiş, mozaiklerdeki öykülerin anlamlarına ulaşmaya çalışılmıştır. Bunun için Eros=Cupido(n), Tethys, Oceanus, Ketos, Nypha'lar ve balık sembolleri hakkında mitolojide neyi temsil ettikleri ve bunun felsefi ve psikolojik karşılıklarının ne olduğu üzerinde literatüre başvurulmuştur. Ayrıca mozaiklerin buldukları bölgelere gidilmiş, mekanın coğrafi özellikleri incelenmiştir.

Adana Bölge Müzesinde Sergilenen Eros=Cupido(n)'lu Mozaikler

Adana Bölge Müzesinde Eros=Cupido(n)'lu üç mozaik bulunmaktadır. Bunlar, Adana, Kozan ve Yumurtalık'ta ortaya çıkarılmıştır.

Kozan Anavarza (Anazarbos)'da Bulunan Tethys Mozaïği

Tethys Mozaïği, Kozan Dilekkaya Köyü'nde bulunan Anavarza (Anazarbos) antik kentinde konut temeli kazılırken bulunmuş ve uzun bir süre bulunduğu yerde sergilenmiştir. Günümüzde Adana Bölge Müzesi'nde sergilenmektedir. Anazarbos antik kent surlarının batısından yer alan bir villanın banyosuna ait havuz tabanını kaplamaktadır. Dikdörtgen havuz 3.27 x 2.25 m boyutlarında olup tuğla duvarları 55 cm yüksekliğe kadar korunmuştur. Havuzun kuzeydoğu köşesinde bir kapı açıklığı, kuzeybatı köşesinde bir sütun tamburu bulunmaktadır. Mozaik döşemesi havuz tabanına uyumlu olarak dikdörtgen formda tasarlanmış olup geometrik bordürlerden oluşan kalın bir çerçeve ve figürlü bir emblema²dan oluşmaktadır (Demir, 2021).

Mozaik döşemesi en dışta beyaz düz bir bantla başlamaktadır. Dikdörtgen alanı siyahımsı bir zemin üzerine çok renkli ve üç boyutlu geometrik motiflerden oluşan 49 cm genişliğinde kalın denebilecek bir bordür çevrelemektedir. Mozaïğin derinlik kazanmasını sağlayan bu bordür haç şekilli meander tüm alanı dolanmaktadır.

Mozaïğin merkezinde dünyadaki bütün suların, göl ve nehirlerin (deniz) tanrıçası Tethys, sağ altında gemi dümeni, solunda deniz ejderhası Ketos, iki yanda olta ile balık avlayan birer Cupido(n) ve alt kısımda farklı tür balıklar bulunmaktadır. Beyaz bir arka plan üzerinde verilen kompozisyonda deniz açık mavi, beyaz ve yeşilin farklı tonları ile tasvir edilmiştir. Tethys Roma dönemi mozaik sanatında bir tanrıça ve eş olarak kocası Oceanos ile birlikte veya denizin kişileştirilmesi olarak tek başına tasvir edilmiştir. Bu kompozisyonda çıplak omuzlu olarak denizden yükselen Tethys'in, sağ omuzuna diyagonal olarak yaslanmış altından bir gemi dümeni bulunmaktadır. Gemi dümeni esasında Tethys'in eşi Oceanos'un simgesi olup Tethys tek başına resmedildiğinde destekleyici bir özellik olarak tasvir edilmektedir (Tülek, 2008; Demir, 2021). Gemi dümeni ve deniz ejderhası Ketos, tanrıçanın önünde verilerek mozaïğin derinlik kazanması sağlanmıştır (Demir, 2021) (Fig.1).

Tanrıça, dalgın ve hatta bıkkın bir şekilde başını hafifçe sola çevirmiş, göz hizasına kadar kıvrılarak yükselen deniz ejderhası Ketos ile bakışmaktadır. Ketos ağzı açılmış -sanki konuşuyor gibi- bir biçimde tasvir edilirken tanrıça oldukça sakin durmaktadır. Tanrıça, klasik geleneğin belirgin özellikleri ve düz burnu ile güçlü bir kadın olarak gösterilmiştir. Dolgun oval yüz yapısı ve boyun yapısı figürün androjen bir görünüm kazanmasına neden olmuştur. Uzun saçlar dikkate alınmazsa figürün yüzü bir erkek veya kadın sanılabilir (Demir, 2021).

² Yunan sanatında kakma işçiliğiyle yapılan her türlü süslemedir (<https://www.arkeolojikhaber.com/haber-emblema-12724/>).

Tethys'in her iki yanındaki Cupido(n) figürleri mozaiği tamamlamaktadır. Tanrıçanın solunda yer alan Cupido(n), kanatları açık bir biçimde su kenarında bir kaya üzerinde oturmakta başında sivri uçlu balıkçı şapkası bulunmaktadır. Kanatları şapkası ve giysisinde mavi ve sarı cam tesseralar kullanılmıştır. Sağ kolunda bir balıkçı sepeti bulunmakta olup sağ elinde yay şeklinde bir olta kamışını tutmaktadır. Cupido(n) yakaladığı balığı çekmek amacı ile dikkatli bir şekilde öne doğru eğilmiştir. Kayalar üzerindeki gölgeler siyahımsı tesseralar ile belirtilmiş olup Cupido(n)'nun önünde yer alan kayanın üzerinde kabuklu bir karides bulunmaktadır (Fig.2).

Tanrıçanın sağında yer alan Cupido(n), delphynin üzerinde çıplak olarak betimlenmiştir. Tethys mozaiğinde koruma önlemlerinin yetersiz olması ve ilgisizlik nedeni ile tanrıçanın sağ tarafındaki Cupido(n)'nun başı, sağ kolu, sağ kanadı, delphynin kuyruğu, gemi dümeninin üst bölümü ve bordürün bir bölümü tahrip olmuştur. Kanatları her iki yana açık olan Cupido(n)'nun, sol elinde delphynin dizginlerinin ipini yukarı doğru kaldırdığı, sağ elinde de olta kamışı tuttuğu ve suya savurmak maksadıyla yukarı doğru kaldırdığı görülmektedir. Mozaik tablosuna dikkatlice bakıldığında Cupido(n)'nun hedefi sanki balığa sarılmış yilandır. Bu arada Cupido(n), doğrudan deniz ejderhası Ketos'a bakmaktadır. Cupido(n)'nun yüzü ve bedeni dolgun tasvir edilmiştir. Delphy, gemi dümeninin sağındaki eğimli boşluğu dolduracak bir biçimde baş aşağı, diyoganal olarak yerleştirilmiş ve balık ölçülerine göre daha büyük olarak işlenmiştir. Gölgesi ile birlikte verilen delphynin ağzı açık olup beyaz sivri dişleri görünmektedir. Delphy, yunus olarak (Demir, 2021) düşünülse de genel görüntü itibarıyla yunustan çok tatlı su balıklarına (Yayın balığı) benzemektedir.

Delphynin altındaki bölümde turna balığına sarılmış bir yılan tasvir edilmiştir (Tülek, 2008; Demir, 2021). Ağzı açık olarak verilen yılan, başını yukarı doğru kaldırarak Tethys'e doğru bakmaktadır. Balık mavi ve yeşilin tonlarında yılan ise kahverengi ve sarı tonlarında verilmiş olup siyah renkle gölgelendirilmiştir (Fig. 3). Turna balığı ve yılanın yer yer mavi, yeşil ve sarı renkli cam tesseralar kullanılmıştır. Cam tesseralar kompozisyonun genelini kapsayacak şekilde tüm figürlerde kullanılmış, böylece camın ışıltısı kompozisyon boyunca dağıtılmış, dekoratif ve canlı bir sahne oluşturma eğilimi ön plana çıkmıştır. Mozaik emblemasında tesseralar 0.4 ile 1 cm boyutlarında olup 1 dm² alanda yaklaşık 180 tessera kullanılmıştır (Demir, 2021).

Yumurtalık'ta Bulunan Eros=Cupido(n)'lu ve Hippokampos'lu Mozaik

Adana'nın deniz kenarındaki ilçesi Yumurtalık'ta bulunmuştur. Yumurtalık, Hellenistik dönemde Aigeai ismiyle bilinmektedir (Umar, 2000; Öztürk-Aslan, 2013). Bundan başka Roma döneminde Aegeae, Ortaçağ'da Ajazzo ve Lajazzo, daha sonra da Ayas olarak isimlendirilmiştir (Umar, 2000; Budde, 1972; Öztürk-Aslan, 2013)

Yumurtalık belediyesinin 2010 yılında yürüttüğü sahil yolu bakımı sırasında yağmur sularının açtığı bir grup mozaik gün yüzüne çıkmıştır. Yol çalışmaları durdurulmuştur ancak mozaik alanının %30'u zarar görmüştür. 2012 yılında yeniden yol çalışması sırasında mozaik alanı için Kültür ve Turizm Bakanlığı'na başvurulmuştur. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile 2013 yılında Adana Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü başkanlığında başlatılan kurtarma kazısı ile mozaik, Adana Bölge Müzesi'ne taşınmıştır. Yumurtalık'ta bir benzeri yapılarak sergilenmektedir (Öztürk-Aslan, 2013) (Fig.4).

Mozaik antik bir binanın taban döşemesi olarak yapılmıştır. Mozaik taban döşemesini çevreleyen duvarlar düzgün bir biçimde kesilmiş dörtgen şeklinde blok taşlardan örülmüştür. Mozaik döşeme ile mozaikli döşemeyi sınırlayan duvarların arası çok iyi temizlendikten sonra bu mozaik döşemenin buradaki mekan için özel olarak yapıldığı ve mekanla mozaik çığdaş olduğu anlaşılmıştır.

Küçük kesme taşlardan kaliteli işçilikle yapılmış olan mozaik döşemede perspektif görünüş ve renkli taş işçiliği kullanılmıştır. Mozaik taşlarının sıklığı küçüklüğü düzgün kesimleri boya kalitesi ve kenar köşelerde duvar blokları ile planlanmış tam oturan köşe geçişleri, oldukça kaliteli işçilikle ve teknikle yapıldığını gözler önüne sermektedir. Mozaik taban döşemesinin dıştan içe doğru olmak üzere dizili olarak, bir büyük bir küçük eşkenar dörtgenlerin içinde daire bezemesi yer almaktadır.

Kompozisyon çift sıra kuşakla çevrilmiş arkasından figürlü zemini çevreleyen dalga bezemesine geçilmiştir. Bezeme figürlü alan içinde yer alan boyutları farklı, küçük tepelerle toplanmış, perde izlenimi yaratılmış leke bezemelerle son bulur. Mozaik merkezinde bulunan ve etrafı büyük bir çerçeve kuşağı ile sınırlandırılmış olan panonun, arkasında mitolojik konuyu oluşturan dört farklı figür yer almaktadır. İki hippokampos³ üzerinde farklı yaşlarda ve boyutlarda işlenmiş balık tutan Cupido(n) figürleri resmedilmiştir. Ellerinde obje olarak olta ve olta uçlarında tuttıkları balıklar bulunmaktadır. Oltaların uçlarında sarı olan barbun, diğeri levrek serbest duran ise lagos balığı (Akdeniz levreği) olduğu düşünülmektedir. Huni biçimli deniz kabuğu pano içinde dikkat çekmektedir (Fig.4).

Genç Cupido(n)'nun saçları düz taranmıştır. Saç yapısı dıştan iki sıra koyu mavi içte bir sıra sarı ve krem renginde bulunan tesseralardan yapılmıştır. Alın ve yüz kısmının neredeyse tamamında çoğunlukla krem rengi kullanılmıştır. Kaş kahve, kirpikler ise mavi tonda seçilmiştir. Burun ve dudakta hem gölge etkisini ortaya koymak hem de derinlik yaratmak amacı ile kahve ve mavi tesseralar kullanılmıştır. Genç Cupido(n)'nun sırtından bacağı ve sol kolun arka

³ Tanrı Zeus'un kardeşi dünyadaki denizlerin tanrısı Poseidon'un atları (Can, 2020).

çizgisinde sarımsı ve kiremit renginde tesselalara yer verilerek derinlik yaratılmak istenmiştir. Erosun gözleri karşısında duran hemcinsine yöneliktir. Genç Cupido(n)'nun kanatları geçmişte zarar görmüş fakat kalan kalıntılardan krem sarı ve mavi renkli tesselardan dizildiği anlaşılıyor. Sol elinde krem ve kahve renginde olta tutmaktadır (Fig.5).

Hippokamos olarak adlandırılan deniz atı (Köker, 2010) üzerindeki genç Cupido(n), sağa dönük olup 2/3 oranı cepheden görünmektedir. Cupido(n)'nun vücut hatları şişkin ve hafif bir geçişle çizilmiş ancak kolları ve bacakları gövdeye göre kaba ve büyük tasvir edilmiştir (Öztürk-Aslan, 2013).

Hippokamos'un ağzı açık, hiddetli başı, gergin yapısı, bükümlü ve canlı kuyruk yapısıyla stil yönünden kaliteli usta yapımı olduğu anlaşılmaktadır. Hippokamos üzerindeki tesselalar ağırlıklı olarak krem rengi olup ışık, gölge ve derinlik yaratarak yer yer sarımtırak renk de kullanılmıştır. Hippokamos bükümlü kuyruğu üç kollu olup, yukarı doğru bakmaktadır kuyruk kolları krem ve kiremit renklerinden oluşmaktadır. Hippokamos sol ön ayağı sağ ayağına göre hem kısa hem de özensiz yapılmıştır.

Yetişkin Cupido(n)'nun saç yapısı kiremit, sarı ve mavi renklerden oluşmaktadır ve arkada topuz yapılmıştır. Genç Cupido(n)'a göre ışık olgusu yüz kısmında daha az kullanılmıştır. Olgun Cupido(n), hemcinsine göz ucuyla nispet edercesine tuttuğu balığı göstermektedir. İkisi de aynı işi yapmış olmalarına rağmen yaptıkları işlerin ivmeleri pek uyumlu değildir. Olgun Cupido(n)'nun vücut yapısı krem renk ağırlıklı tesselalarla kaplanmıştır, derinlik yaratmak amaçlı ile yer yer sarımsı renkler kullanılmıştır. Bu figürün kanatları krem, sarı ve mavi tesselalarla dizilmiştir. Sağ eli ile oltayı sol eli ile ise hippokamosun gemini çekmektedir. Hippokamosun diğer örnekteki gibi ağzı açık hiddetli başı, gergin yapısı ve bükümlü canlı kuyruk yapısı ile hemcinsine göre daha uzun gövdeli olarak yapılmıştır. Bu figürde krem rengi ağırlıktadır. Yeleleri uçuşur edasıyla kiremit ve mavi ton tesselalarla örtülüdür. Kuyruk yapısı palmye ağacı yapraklarını andıran üç kollu olarak şekillenmiş, sarı ve kiremit renginde ve vücuttan biraz uzaktır. Sola dönük olarak oturan Cupido(n)'nun sol ayak ve bacak yapısı vücuduna göre oldukça abartılı bir kalınlıktadır (Fig.6) (Öztürk-Aslan, 2013).

Yumurtalık'ta Bulunan Eros=Cupido(n)'lu ve Tethys'li Mozaik

Etrafı sarmal bir yapıda çevrelenmiştir. Mozağin ortasında deniz tanrıçası Tethys, kafasının sağ tarafında bulunan Ketos'a, bıkkın, anlatmak istediğini dinlemek istemezmiş gibi bir şekilde bakmaktadır. Ketos, Tethysin etrafını sarmalamış bir şekilde resmedilmiştir. Ketos kafasını yukarı kaldırmış ve anlatmak istediğini Tethys'e dinlemediğini belirttiği bir ifade ile kırgın bir hali vardır. Tethysin sağ tarafında kocası Oceanos, altından bir gemi dümeni şeklinde betimlenmiştir.

Cupido(n) burada yaşamının dört ayrı evresinde gösterilmiştir. Sol en alttaki Cupido(n), çocukluktan gençliği geçiş evresindedir. Sağ elindeki olta ile balıkları tutmaya çalışmaktadır ve büyük bir balık da oltasına takılmıştır. Bir kayalık üzerinde sağ ayağı önde sol ayağı arkadadır. Sağ taraftan sırt kısmından görülmektedir. Kanatları diğer eroslara göre küçük ve narin durmaktadır. Saçları kıvrıktır. Çıplak olarak tasvir edilmiştir. Sağ en alttaki Cupido(n), yaş döngüsünün ikinci evresinde olup gençtir. Sağ elindeki olta ile bir balık yakalamış ve sol elinde bir adet sepet bulunmaktadır. Kanatları ilk Cupido(n)'ya göre biraz daha büyüktür. Saçları kısa ve kıvrık bakır renginde tasvir edilmiştir. Cepheden görünümündedir ve çıplaktır. Sol üstteki Cupido(n), yaş döngüsünün üçüncü evresinde orta yaşlıdır. Ayağının altında kum tabakası üstünde durmaktadır. Sol ayağı önde sağ ayağı bir adım arkada durmaktadır. Cupido(n), iki eliyle balık ağını kavramıştır. Gözleri aşağı doğru bakmaktadır. Cupido(n)'nun buradaki kanatları diğerlerine göre daha güçlü durmaktadır ve tonları daha mavidir. Güçlü kuvvetli bir balıktır. Sağ üstteki Cupido(n), döngünün son ve en yaşlısıdır. Burada kanatlarından biri yukarı doğru açık ve birisi kapalıdır. Kanatlarının diğerlerine göre daha çekimsiz olduğu gözlemlenmiştir. Bundan dolayı diğerlerinden daha yaşlı olduğu düşünülmektedir. Sol eliyle balık ağını tutarken sağ eli mozağin yıpranması nedeni ile gözükmemektedir. Bir salın üzerinde durmaktadır. Mozaikte, Akdeniz'de bugün hala görülen çeşitli balık ahtapot ve yengeç bire bir resmedilmiştir (Fig.7). Mozaikteki balıklar her ne kadar denizde görülen balıklar olsa da Cupido(n)'un balık tutarken ayaklarını bastığı toprak parçalarının tatlı su kaynaklarının olduğu yerlerdeki özellikleri gösterdiği görülmektedir. Cupido(n) ve Tethys, tatlı su ile daha çok özdeşleşmektedir.

Mozaiklerde Betimlenen Mitolojik Unsurlar

Adana Bölge Müzesi'nde bulunan mozaiklerde yansıtılan öykülerin yorumu için, Cupido(n)'lu mozaiklerde resmedilmiş veya betimlenmiş olan Eros=Cupido(n), Tethys, Oceanus, Ketos, Nyphe'ler ve balık gibi unsurların, mitolojik anlamları incelenmiştir.

Eros=Cupido(n)

Eski dünya medeniyetlerinin mitolojilerine göre evrenin yaratılması üç şekilde görülen üreme motifine göre gerçekleşmiştir. Bunlardan biri insanlarda olduğu gibi cinsel birleşmeyi çağrıştıran bir üreme yolu, ikincisi yumurtanın döllenişle oluşan üreme şekli ve sonuncusu da toprağa atılan bir tohumun filizlenmesi biçimindeki üremdir (Ayдын, 2019; Çınar, 2019).

Eski Yunan Mitolojisine göre evrenin yaratılışındaki Eros'un gücünün gösterildiği ilk örnek, cinsel birleşmeyi çağrıştırmaktadır. Hesiodos'un Theogonia isimli eserinde, evrenin yaratılması, Eros'un gücünden kaynaklanmaktadır. Eros, evrenin yaratılmasından önce vardır ve onda aşkın, cinsel birleşme ve üreme gücünün toplanmasıyla çiftleşme ve doğuma giden sürecin başlatıcısı konumundadır. İşte bu konumda olmasından dolayı herşeyi birleştirir ve ölümsüz tanrıların soyu bile bu birleşmelerden doğar (Hesiodos, 2016; Aydın, 2019; Çınar, 2019). Eros, ölümsüz tanrıların en güzeldir. Hesiodos'a göre insan biçiminde anlatılan Quranos (Gökyüzü) ile Gaia (Yeryüzü) başlangıçta birbirleriyle birleşik veya yapışıktır. Sonra oğulları Kronos (Zaman) tarafından zorla birbirlerinden ayrılmışlardır. Bu anlatımdaki birleşme ve ayrılma olayının gösterdiği üzere, yer ile gök arasındaki ve içindeki her şey varlıklar arasında olan bir dizi cinsel birleşme ve doğum sonucunda gerçekleşmiştir. Theogonia'da evrenin ve ölümsüz tanrıların yaratılması esnasında Eros'un rolü;

“Kaos'tu herşeyden önce var olan

Sonra geniş göğüslü Gaia, Ana Toprak,

Sürekli sağlam tabanı bütün ölümsüzlerin,

Onlar ki, tepelerinde yaşarlar karlı Olympos'un,

Ve topağın altındaki karanlık Tartaros'ta,

Ardından Eros doğdu, ölümsüz tanrıların en güzeli,

O Eros ki elini, ayağını çözer canlıların,

Ve insanların da tanrıların da ellerinden alır

Kalplerini, akıllarını ve istem güçlerini.” (Hesiodos, 2016, Aydın, 2019)

Şeklinde ve Eros, Kaos'tan çıkan ilk şeylerin arasındadır. Tanrıların en eskisi ve en güzeldir. Arzuyla, sevgiyle birleştirir ve Kaos'tan düzenin çıkmasında, varlıkların doğmasında etkin bir rol oynamıştır (Hesiodos, 2016). Burada Eros, sevginin temeli, bütün varlıkları, her şeyi birbirine doğru çeken, birleştiren, hayatı kuran, çoğalmayı sağlayan bir kişiliktir (Can, 2020).

Pherekydes'e göre de dünyanın yaratılışı sırasında Eros, cinsel birleşme sonucunda evrenin oluşumuna katkı sağlamaktadır. Burada Eros'un rolü, Zeus'un Eros kişiliğine bürünmesiyle görülmektedir. Zeus tam dünyayı yaratacağı sırada, evreni karşıt öğelerden bir araya getirerek, sevgiyle birleştirmek ve her nesneye aynı uğraşı ve her şeyi etkileyen birliği anlatmak için Eros'un kişiliğine bürünmüştür (Capella, 1994).

Evrenin ve bütün şeylerin yaratılışına ikinci örnek, Orpheuscuların yumurtadan üreme şeklindeki Eros'tur. Burada da Eros'a önemli roller yüklenmektedir. Buna göre başlangıçta dünya, yumurta biçimindedir. Yumurta kırılınca Eros doğmuş ve yumurtanın üst kısmı gökyüzünü, alt kısmı yeryüzünü oluşturmuştur. Bu çeşit yaratılışın başka bir anlatım şekline göre de büyük kozmik yumurtanın çocuğu olan Phanes, tüm tohumları veya potansiyel güçleri içinde barındırmaktadır. Evren, Phanes'i yuttuktan sonra Zeus'un bedeni içinde biçimlenmiştir (Guthrie, 1952; Aydın, 2019). Bu çeşit yaratılışa başka bir anlatım;

“Her şeyin başında Khaos vardı, Nyks vardı,

Nyks, Erabus ve derin-engin Tartaros,

Gaia, Aer ve Ouranos yoktu.

Derken Nyks bir yumurta yumurtladı bembeyaz,

Erabus'un geniş göğsüne koydu yumurtasını,

İşte bu yumurtadan Eros doğdu,

Eros altın kanatlarıyla deldi karanlığı,

Dünyaları dolaşan rüzgarlardan hafifti Eros,

Tartaros'un göğsündeki karanlık Khaos'la birleşip,

Kuşlar soyunu getirdi dünyaya.

Eros şeyleri birbiriyle birleştirmeden önce

Ne Olympos vardı ne de ölümsüz tanrılar.

Bu birleşmelerden Ouranos doğdu,

Deniz doğdu, kara doğdu” (Aristophanes, 2006; Aydın, 2019).

şeklinde.

Eros'un başka bir yaratılış efsanesi de Aphrodite ile ilgili kılınmıştır. Aphrodite doğduğu sıralarda verilen bir ziyafetten sonra, Zeus'un bahçesinde Penia (yoksulluk) ve Poros (zenginlik) birleşmişler ve Eros gayrimeşru olarak doğmuştur. Aphrodite'nin doğduğu sıralarda ana rahmine düştüğünden dolayı Eros, onun takipçisi ve hizmetçisi olmuştur. Eros, doğası gereği güzelliğin aşığıdır (Can, 2020; Kalemlı, 2022).

Görüldüğü üzere Eros, Yunan Mitolojisinde her şeyden önce var olan, ölümsüz tanrıların ve evrenin yaratılışında etkisi olan bir tanrıdır. Eros'un bu durumu "aşk"ın "ilk hareket" olarak tanımlanmasını sağlamaktadır (Çınar, 2019). Bunun dışında "güzellik ve aşk"ın hizmetkarı ve takipçisidir. Aynı zamanda Yunan Mitolojisinde iki tane Eros olduğu düşünülmektedir. Biri Orpheusçuların kozmik yumurtadan çıkan Phanes 'tir, diğeri Hesiodos'un Khaos'tan türeyen Eros'tur. Eros'un başka bir versiyonu da güzellik tanrıçası Aphrodite'nin köpüklerden doğduğu andan itibaren ona eşlik eden Eros'tur. Bu son çeşit Eros, mitolojide, aynı zamanda Aprodite'in oğlu olarak da bilinmektedir.

Andromeda ve Perseus hikayesinde⁴ olduğu gibi güzellik olan her yerde Eros vardır ve güzelliği korumaktadır. Ayrıca Apollon ve Daphne, Zeus ve Semele hikayelerinde görüldüğü üzere, Eros'un aşık etme gücü insanlarda olduğu kadar tanrılar için de geçerlidir. (Kalemlı, 2022). Aşk ateşini, bazen ok ve yayla bazen de elinde tuttuğu meşale ile yüreklere düşürmektedir.

Güzellik ve aşk denilince akla ilk kadın ve erkek arasındaki aşk, uyum ve birleştiricilik gelmektedir. Aşk kelimesi Latince'de "Amour" ile ifade edilmektedir. Yunan mitolojisinde Eros olan bu tanrı Roma döneminde Amour=Cupido(n) olarak isimlendirilmiştir. Rönesans dönemi batı medeniyeti sanatında, Roma İmparatorluğu zamanında, sanat eserlerinde betimlendiği gibi elinde yay ve okluk bulunan tombul, kanatlı, yaramaz, muzip bir çocuk olarak düşünülmüştür. Bu muzip çocuk genelde Venüs (Aphrodite)'ün çevresinde uçmaktadır (Erhat, 2011; Çınar, 2019). Çukurova'da (Kilikya) Roma dönemi Kilikya mozaik sanatında ise Cupido(n), genelde ağ veya olta ile balık tutan, delphy sürücüsü, Tethys ve Oceanus ile birlikte betimlenen, lahitlerde Nyphalar ve Medusa ile birlikte tasvir edilen, kanatlı çocuk, genç ve hayat döngüsü içinde giderek yaşlanan olarak görülmektedir.

Cupido(n)'nun Aphrodite ile ilgili başka bir ilişkisi de, "Pisces Takım Yıldızı"nın oluşumunu anlatan öyküdür. Buna göre, Gaia (Yeryüzü) ile ölümler ülkesinin en derin yerindeki Tartaros'un çocuğu olan ve tanrılar aleminin en korkunç canavarı olarak kabul edilen Typhon, bir gün tanrıların ülkesi olan Olympos'a saldırmıştır. Tanrılar, Typhon'dan kurtulmak için kendilerini farklı hayvanlara çevirerek Olympos'tan kaçmışlardır. Zeus bile bir koç şekline dönüşerek Typhon'dan kaçmıştır. Eros ile Aphrodite ise birer balık şekline girerek Typhon'dan kurtulmak için Nil Nehrine dalmışlardır. Bu olayın unutulmaması için Minerva (Athena), bu iki balık figürünü yıldızların arasına yerleştirerek "Pisces Takım Yıldızı"ni oluşturmuştur. Pisces'te Eros ile Aphrodite birbirine ip ile bağlı iki balık şeklinde düşünülmektedir (Örs, 2001). Cupido(n), Roma mitinde Aphrodite'in oğlu olarak da geçmektedir.

Tethys ve Oceanus

Tethys ve Oceanus'un doğumunu Hesiodos şu şekilde anlatır:

"Sonra sarmaşıp, kucaklaşıp Ouranos'la

Doğurdu derin anaforlu Oceanus'u,

Ve Koios'u, Hyperion'u, İapettos'u

Theia, Rheia, Themis ve Mnemosyne'yi

Altın saçlı Phoibe'yi, sevimli Thetys'i,

Bunlardan sonra Kronos geldi dünyaya,..." (Hesiodos, 2016)

Oceanus, "derin anaforlu" olarak tanımlanmış "deniz veya okyanus" tanrısıdır. Tethys, Oceanus'un karısıdır ve o da dünyadaki tüm suların, nehirler, göller ve denizlerin tanrıçasıdır. Elli Nerid (su Nyphaları)den biridir. Aynı zamanda Tethys, Homeros'un anlatımıyla Troya Savaşı'na katılan Yunanistanlı kahraman Achilleus'un annesidir (Homeros, 1984). Achilleus'un bu savaşta öleceğini bildiği için savaşa katılmaması yönünde elinden geleni yapmış ancak buna engel olamamıştır. Achilleus'un savaşta ölmemesi için de çok uğraşmıştır, bunda da başarılı olamamıştır (Homeros, 1984).

⁴ Mitolojide Andromeda, Etiyopya Kralı Cepheus ile Kraliçe Cassiopeia'nın güzel kızıdır. Onun güzelliğinin annesi tarafından abartılı olarak övülmesi denizler tanrısı Poseidon'u çok öfkelenmiştir ve Etiyopya ülkesine deniz ejderhası Ketos'u musallat etmiştir. Halk Ketos'tan kurtulmak için güzel prenses Andromeda'yı Ketos'a kurban etmeyi düşünmüştür. Andromeda çıplak olarak deniz kenarında bir kayaya bağlanmıştır. Bu sırada yılan saçlı Medusa'yı öldüren Perseus oradan geçmektedir ve hikayeyi öğrenir. Andromeda'yı kurtarmak için ölümler ülkesinin tanrısı Hades'ten aldığı görünmezlik miğferini giyerek, Ketos'a saldırır. Bu arada Eros'tan da Andromeda'nın zincirlerini çözmesi için yardım istemiştir. Eros, Andromeda'nın zincirlerini çözer, Perseus, Ketos'u öldürür. Eros, oklarını kullanarak, bu iki genci birbirine aşık eder (Apollod. 11. 4. 3; Kalemlı, 2022).

Homeros'un İlyada destanında, Oceanus, tanrıların babası olarak nitelendirilmiş ve Hera'nın, Oceanus ile Tethys'i ziyareti anlatılmıştır (Homeros, 1984). Odessa'da da; Odysseus'un ölümler ülkesine ulaşmak için Oceanus kıyılarına geldiğinden bahsedilmiştir (Homeros, 1988). Ovidius'un Metamorphosis isimli eserinde; "*Hera, inmiş Tethys'le yaşlı Oceanus'un köpüklü sularına, bütün tanrıların derin saygı duyduğu kişinin yurduna*" ifadesiyle, Oceanus'un saygın kişiliğinden bahsedilmektedir (Ovidius, 1997).

Tethys, Yunan Mitolojisinde, birçok hikayede farklı tanrı ve tanrıçalar ile etkileşimde bulunmaktadır. Bu hikayelerde genellikle kendisine ihtiyacı olan tanrı ve kahramanlara yardımcı olmaktadır ve korumaktadır. Zayıf ve hasta olduğu için annesi Hera tarafından, Olympos'tan atılan Hephaestus, denize düşerken, Tethys ve kızkardeşleri (Nereidler) tarafından yakalanmış, zarar görmesi engellenmiştir. Tethys ve kızkardeşleri, Hephaestus'a çok iyi bakmışlar, tedavi etmişlerdir. Hephaestus, onlara teşekkür etmek için madenleri kullanarak hediyeler yapmıştır. Bu sayede Hera'nın dikkatini çekerek Olympos'a geri çağırılmıştır (Can, 2020). Tethys, Trakya Kralı Lycurgus'un saldırısına uğrayan Dionysos'u da kurtarmıştır (Can, 2020). Tethys, Zeus'a bile yardımcı olmuştur. Hera, Poseidon ve Athena'nın komplosu ile tuzağa düşen Zeus, yakalanarak zincire vurulmuştur. Onu, tanrılar arasında, zincirlerinden kurtarmaya çalışan sadece Tethys'tir. Tethys, her zaman nazik, yardımsever, iyi kalpli ve cesur bir tanrıça olarak tanımlanmıştır (Can, 2020).

Roma Mitolojisinde Tethys, denizlerin, dünyadaki suların ve nehirlerin tanrıçasıdır. Deniz ejderhası Ketos, Tethys'in emrinde, onun himayesindedir. Anlaşıldığı üzere, Ketos, Tethys'e zarar verememekte ve onun etkisi altında denizleri dolaşmaktadır (Şahin, 2017). Roma dönemi Kilikya, Antiochia ve Zeugma mozaiklerinde Tethys, her zaman Oceanus büstü ile veya Oceanus'u temsil eden altın gemi dümeni ile tasvir edilmektedir. Bu mozaik tablolarında, aynı zamanda Ketos da bulunmaktadır.

Ketos (Deniz Ejderhası)

Ketos, mitolojide uzun, büyük, çift dilli, güçlü bir ejderhadır. Kızıldeniz'in adı Ketos'un akan kanından dolayıdır. Andromeda ve Perseus hikayesinde, Perseus, Andromeda'yı Ketos'tan kurtarmak için, Hades'ten aldığı görünmezlik miğferini giymiş ve Ketos'u öldürmüştür. Ketos'un kanı o kadar çok akmıştır ki, şimdiki adıyla Kızıldeniz'i kana boyamıştır (Can, 2020; Kalemli, 2022). Bu hikayede Eros, Andromeda'nın zincirlerini çözen ve onu Ketos'un önünden alan kahraman tanrıdır. Ayrıca Andromeda ile Perseus arasındaki aşkın da mimarıdır (Can, 2020; Kalemli, 2020). Roma dönemi Kilikya, Antiochia ve Zeugma mozaiklerinde Ketos, emri altında bulunduğu Tethys'in yanı başında, onunla göz teması kuracak şekilde, ona bir şeyler anlatıyor gibi veya Tethys'in üzerinde geziniyor şeklinde tasvir edilmiştir. Ketos, bu mozaiklerde Tethys ile yakın iki dost gibi görünmektedir.

Nyphalar

Roma dönemi Kilikya mozaiklerinde Nyphalar'e rastlanmaz ancak Anazarbos'ta ortaya çıkarılan lahitlerde ve mimari süslemelerde, Cupido(n) ile birlikte tasvir edilmişlerdir. Nyphalar, Yunan ve Roma mitolojisinde dağlarda, denizlerde ırmaklarda ve ormanlarda, bazen insanlarla bazen tanrılarla aşk yaşayan, onlarla dans ederek birleşen güzel kızlar olarak düşünülmüştür. İkincil tanrıçalar olarak anlandırılmışlardır (Dağlı, 2011). Çeşitli biçimleri olsa da Kilikya'dakiler genelde tatlı su Nyphalarıdır. Nyphalar, genelde cinselliği, aşk ve şehveti çağrıştırmaktadır (Dağlı, 2011; Gürel ve Muter, 2007). Doğurganlık ve zariflik simgesidirler. Homeros'a göre Zeus'un kızlarıdır. Anazarbos'ta bulunan lahitlerde Cupido(n) ile birlikte betimlenmişlerdir. Psikoloji literatüründe Nyphalar, kadınlarda görülen cinsel taşkınlık durumuna ilişkin bir sembol olarak kabul edilirler (Gürel ve Muter, 2007).

Mitolojide Balık

Balık, suyun asıl sahibidir. Düşmanı çok fazladır ve savunma araçlarından yoksundur. Neslinin devam edebilmesini sağlayabilmek için çok yumurta bırakması gerekmektedir. Yumurtalarının birçoğu da başka su hayvanları tarafından kapışılarak tüketilmektedir. Balığın çok yumurta yapması mitolojide, onun bereketin dolayısıyla kadının, sürü halinde dolaşması da birliğin sembolü olmasını sağlamaktadır (Kaplan, 2021). Balık aynı zamanda çeşitli mitlerde koruyucu veya cezalandırıcı özellikler de taşımaktadır.

Yunan mitolojisinde balık, güzellik ve aşk tanrıçası Aphrodite'nin sembolü olarak kabul edilir. Mitolojide Eros'un yaratılışı konusundaki bir hikayeye göre Aphrodite, Eros'un annesidir. Eros, çoğu zaman Aphrodite'e karşı sorumsuz ve onu dinlemiyormuş gibi görünse de aslında Eros, Aphrodite'ye tutku ile bağlı, daima onu takip eden bir tanrıdır (Gürel ve Muter, 2007; Can, 2020). Ayrıca Eros ile Aphrodite, Typhon'dan kurtulmak için balık şekline girip, Nil Nehrine atılmışlardır (Can, 2020).

BULGULAR

M. S. 3. yüzyıla tarihlenen ve Adana Bölge Müzesinde sergilenen mozaikler, aynı dönemlere tarihlenen Zeugma ve Antiochia mozaikleriyle benzerlik göstermektedir. Bu araştırmanın konusu olan mozaiklerden ikisinde, dünyadaki suların tamamının, deniz, nehir ve göllerin tanrıçası Tethys, yanında -bazen sol bazen sağ omuzuna dayalı- kocası Oceanus'u temsil eden altından bir gemi dümeni, deniz ejderhası Ketos, balıklar ve Cupido(n)lar ile birlikte, mitolojik hikayelerden oluşan tasvirler yer almaktadır. Diğer mozaikte ise iki Cupido(n), deniz tanrısı Poseidon'dan

aldıkları Hippokompusler ile oltaları kullanarak balık avlamaktadır. Bu mozaiklerin Zeugma ve Antiochia mozaikleriyle benzerlikleri Tthys, Oceanus, Ketos, balık avlayan Cupido(n)lar ve su içindeki çeşitli balıklardan oluşan kompozisyonlardır. Öyle anlaşılıyor ki, o dönemde mozaik ustalarının hazırladıkları mozaik katalogları kullanılmaktadır. Bu kataloglardaki betimlemeler ve mitolojik hikayeler ve bu hikayelerin çağrıştırdıkları tasvirler, Anadolu'nun Akdeniz kıyılarının doğusunda, Toroslar ve Antitoroslar çevresindeki metropollerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu araştırmada incelenen mozaiklerin tabloları gözlemlenerek, mitolojik hikayelerden hangilerinin işlenmiş olabileceği, bu hikayelerdeki anlatımların felsefi değerlendirmesi yapılmıştır. Böylece mozaiklerdeki mitolojik hikayeler doğruya en yakın şekilde ortaya konularak, o dönemdeki düşünce ortamı, Anadolu'nun etkilendiği felsefi çevre açığa çıkarılmıştır.

Mozaiklerde betimlenen kompozisyonlarda öncelikle dikkat çeken konu Cupido(n)nun balık avlamasıdır. Rönesans sanatında Cupido(n) genelde, Aphrodite (Venüs)'in ve diğer tanrıların, tanrıçaların çevresinde uçan elinde yayı ve oku olan muzip, tombul bir erkek çocuğu olarak tasvir edilmiştir. Oku ile aşk dağıtmaktadır. Bu mozaiklerde ise hayat döngüsü içinde büyüyerek, yaşlanmakta ve olta veya ağ kullanarak balık avlamaktadır. Bu kompozisyonlar, aşk ve şehvet tanrısı muzip erkek çocuğu ile çelişmektedir. Ayrıca balık avlaması da merak uyandırmaktadır. Cupido(n)'un Yunan ve Roma mitolojilerinde, yaratılışın öncesinde var olduğu görülmektedir (Hesiodos, 2016). Yunan mitolojisinde Eros olarak bilinen Cupido(n), “bencilce tutkulu aşkları” hatırlatan aşk ve şehvet tanrısıdır. Sokrates Eros'u; “yaratıldığı güzelliğin kavranmasıyla algılananın ötesinde ölümsüz bir dünyaya, idealar dünyasına çıkan bir yol” olarak görmektedir. Platon, Eros'un yoluyla güzelliğin özüne ulaşılabilirliğini savunmaktadır (Platon, 2002; Aydın, 2019). Ayrıca aşkı, hakikate götüren, hakikatin elde edilmesini sağlayan bir araç olarak görmektedir. Eros, tanrıların ve insanların kalplerinde aşkın ilahi ateşini yakan, onların mutluluklarını veya bahtsızlıklarını hazırlayan bir tanrıdır. Eros, aşkı elindeki oklarla veya kızgın bir meşale ile bulaştırmaktadır. Bundan dolayı insan ruhundaki neşe veya ıstırap da Eros'un oklarına veya ateşine bağlıdır.

Eros, Latince'de Amour veya Cupido(n)= Aşk olarak isimlendirilmektedir. Aşk, Penia'nın (yoksulluk) ve Poros'un (zenginlik) gayri meşru çocuğudur. Annesinden de babasından da özellikler almıştır. Annesi Penia'dan dolayı daima sefildir. Aşkların zannettiği gibi duyarlı ve güzel değildir, tam tersi, sert ve kabadır. Yersiz, yurtsuz ve yalınayak, döşeksiz hep yerde yatan, kapı önlerinde ve yol kenarlarında açıkta uyuyan, annesinin doğasına sahip olduğundan hep yoksulluk içinde, çaresizdir. Babası Poros'tan dolayı da iyi ve güzel şeylere tuzak kuran, yürekli gayretli, istekli, usta avcı, birtakım tuzaklar kuran, düşüncüyü arzulayan ve veren, hayatı boyunca bilgece konuşmuş gibi yapan, usta bir hokkabaz, usta bir büyücü ve sofisttir⁵ (Aydın, 2019).

Mitolojide başka başka zamanlarda iki Eros vardır. İlk Eros, evrenin yaratılışı esnasında Khaos'tan ortaya çıkmıştır veya Penia ile Poros'un oğludur. İkinci Eros ise daha sonra satirik şiirlerin etkisi ile ortaya çıkmış, kanatlı, elinde okları ve yayı olan tombul, muzip bir erkek çocuk olarak düşünülmüştür. Bu muzip kanatlı çocuk, Aphrodite ile Ares'in oğludur. Kendisinin bir çocuğu yoktur ve Psyche⁶ dışında başka birine aşık olmamıştır.

Psikoloji literatüründe Eros, elindeki oklarla insanlığın çoğalmasını, yükselmesini ve sevgi dolu bir yaratılışa yönelmesini simgelemektedir. Yaratma ve yaratılmanın ifadesidir. Eros=Cupido(n), insanlığın üreme dürtüsü doğrultusunda kişinin içindeki felsefi güdüyü, bir sonraki ırka aktarma, güzele ve iyiye ulaşma çabasıdır. Hiçbir şey insanı sevgi kadar güzel yaşatmaz, bundan dolayı Eros=Cupido(n) insanlık için en büyük nimettir (Platon, 2002; Gürel ve Muter 2007). İnsanda ölüm ve yaşam olmak üzere iki temel içgüdü mevcuttur. Eros=Cupido(n), insandaki yaşam içgüdüsünün simgesidir. Cinsellik yaşam içgüdüsünün en önemli unsurudur (Gürel ve Muter, 2007)

Bu araştırmada incelenen Kilikya mozaiklerinden ikisinde Cupido(n), Khaos'tan veya Penia ve Poros'tan doğan Eros'a benzer şahsiyetler şeklinde tasvir edilmiştir. Olta ve ağlar ile balık avlayan, hayat döngüsü içinde büyüyen, ihtiyarlayan bir erkektir. Kozan Anazarbos'ta bulunan Tethys Mozaığında ise Cupido(n)lar, çocuk olarak, elinde ok ve yay yerine olta tutuyor şekilde tasvir edilmiştir. Anazarbos Tethys Mozaığı, birden fazla mitolojik hikaye resmetmektedir. Ortada Tethys ve Ketos, Tethys'in ilgisini çekmeyen bir konu hakkında konuşmaktadırlar.

Hatta Ketos konuşmakta, Tethys dinlemek istemese de dinliyor görünmektedir. Ketos, Tethys'i meşgul ediyor gibidir. Bu arada Tethys'in sağ tarafındaki Oceanus'u temsil eden altından gemi dümeninin alt kısmında bir yılan bir Turna balığına sarılmıştır ve Tethys'e bakmaktadır. Bu sahne, bir kısım görüşlere göre yine bir mitolojik hikaye olan, yılan ile Müren (deniz yılanı) balığının aşkını anlatıyor (Tülek, 2008; Demir, 2021) gibi görünse de, bu araştırmayı yapanlar tarafından, muhtemelen Andromeda ve Perseus Hikayesini çağrıştırmaktadır. Andromeda, Ketos'a kurban edileceği esnada Perseus'un yardım istemesi üzerine Eros, Andromeda'nın zincirlerini çözmüş ve kurtulmasına yardımcı olmuştur. Bu mozaikteki sahnede de karadaki korkulan ejderha olan zehirli bir yılanın, deniz canlılarından savunmasız Turna balığına sarılması esasen aşkla ve sevgiyle sarılmaya benzemektedir. Kaldı ki en

⁵ Sofist; M. Ö. 5. yüzyılda ücret karşılığında felsefe dersi veren gezgin filozoflara denilir. İlk sofistler, toplumda saygınlığı olan kişilerdir. Ancak sofistler hakkında daha sonra verdikleri dersler karşılığında ücret aldıkları için olumsuz bir imaj oluşturulmuştur (Yıldızdöken, 2017).

⁶ Psyche; ruh, psikoloji, psikolog kelimelerinin çıkışı olan, Eros'un aşık olduğu ölümlü kızın adıdır. Aphrodite'yi bile kıskandıracak kadar güzeldir. Miletos kralının en küçük kızıdır. Psikoloji Literatüründe; tüm canlıları harekete geçiren ruhun simgesidir. Bilinçli veya bilinçsiz tüm duygu ve davranışların karşılığıdır (Gürel ve Muter, 2007).

sağda delphy üzerindeki çıplak çocuk olarak tasvir edilen Cupido(n), sağ elindeki oltayı vurmak üzere yukarı doğru kırbaç gibi kaldırmış, hedefinde yılan durmaktadır. Yine bu Cupido(n) doğrudan Ketos'a bakmaktadır. Muhtemelen Andromeda'yı Ketos'tan kurtarıırken zincirlerini çözdüğü gibi, Turna balığını yilandan kurtarmak istemektedir. Ketos ise yılanın Turna balığını yakaladığını Tethys görmesin, fark etmesin diye onu lafa tutmakta, oyalamaktadır. Sol taraftaki Cupido(n) kanatları açık bir biçimde su kenarında bir kaya üzerinde oturmakta başında sivri uçlu balıkçı şapkası bulunmaktadır. Sağ kolunda bir balıkçı sepeti bulunmakta olup sağ elinde yay şeklinde bir olta kamışını tutmaktadır. Cupido(n) yakaladığı balığı çekmek amacı ile dikkatli bir şekilde öne doğru eğilmiştir. Burada kurnaz bir avcı olarak tasvir edilmiştir. Bu mozaik, Cupido(n)'un başka zamanlar içinde iki farklı yaratılış şeklini betimlemektedir. Mozaik incelenirken, tablodaki ustalık hayranlık uyandırmakta ancak tasvirlerde mücadele, hile, tuzak ve tedirginlik hissi duyulmaktadır.

Burada mozaikteki su ilişkisinin deniz olduğu görüşü yaygındır. Bu araştırmayı yapanlar tarafından buradaki su muhtemelen deniz değil tatlı sudur. Ceyhan (Pyramus) nehrine bağlanan kollarından biri Anazarbos yakınlarından geçmektedir. Buradaki sahnelerde görülen su ilişkisi de bu nehirle ilgili olmalıdır. Cupido(n)'un ve Tethys'in su ile olan ilişkisi çoğunlukla tatlı sular olmalıdır. Tethys, bir Nereiddir ve dünyadaki bütün suların nehirlerin, göllerin ve denizlerin tanrıçasıdır. Nehirler ve göllerin anasıdır. Cupido(n), annesi Aphrodite ile birlikte, Typhon'dan kaçarken, balık olarak Akdeniz'e değil Nil nehrine dalmıştır. Ayrıca İtalya'da bir balık türüne Cupido(n) ismi verilmiştir. Bu balık bir tatlı su balığıdır. Oldukça uysal bir balık olmasının yanında çiftleşme döneminde agresifleşmektedir.

Yumurtalık (Aegeai)'ta ortaya çıkan, Cupido(n)lu mozaikte de iki Cupido(n), Poseidon'dan ödünç aldıkları hippokamposlar üzerinde olta ile balık avlamaktadır. Cupido(n)lardan sağ taraftaki sol taraftakine oranla yaş ve tecrübe olarak daha büyüktür. Burada da Cupido(n)lar hayat döngüsünde yaş almakta olarak tasvir edilmiştir. Tecrübeli olan Cupido(n) diğerinin ata binmesi ve balık avlamasındaki acemiliğine tebessüm etmektedir. Bu mozaik, deniz kenarında bir kentte ortaya çıktığından ve mozaikteki dalgalanma betimlemelerinden dolayı buradaki suyun deniz olma ihtimali daha fazladır. Ayrıca burada Tethys tasviri yoktur. Daha çok denizi çağrıştıran Poseidon'un atları hippokamposlar vardır.

Adana Bölge Müzesindeki son mozaikte, yine ortada Tethys ve Ketos bahsi geçtiği gibi Tethys'in çok da ilgilenmediği bir konu üzerindedir. Ketos konuşmakta ve Tethys istemeye istemeye onu dinlemektedir. Çevrelerinde çok çeşitli balıklar yüzmektedir. Bu arada mozaikin dört tarafından olta ve ağ ile balık avlayan, giderek yaşlanan Cupido(n)lar tasvir edilmiştir. Bu mozaikte de tablodaki ustalık hayranlık uyandırmakta ancak bir mücadele, hile ve tuzak hissi duyulmaktadır. Cupido(n), özünde karşıtlıkları birleştiren bir tanrıdır. Sevginin temeli, bütün varlıkları, her şeyi birbirine doğru çeken, birleştiren, hayatı kuran, çoğalmayı sağlayan bir kişiliktir. Bundan dolayı mozaiklerdeki betimlemeler, her ne kadar tedirginlik, hile, tuzak hissi uyandırsa da, aslında hayat mücadelesine, bereket ve çoğalmaya, doğaya, doğadaki karşıtlıklara sahip çıkan, bunları devam ettirmeye çalışan bir tanrıyı, Cupido(n)'yu tasvir etmektedir. Her ne kadar su ilişkisinde deniz canlıları çoğunlukta olsa da Tethys ve Cupido(n)'un tatlı su ile daha çok ilişkilendirilmiştir.

Mozaiklerdeki su canlılarından döneme ait deniz ve su ekolojisi hakkında ve balık avlama şekilleri ile malzemeleri hakkında fikir edinilebilmektedir.

Yunan ve Roma mitolojisinde, evrenin varlığı ve işleyişi, erkek ve kadının yaratılışı, bütün doğa olayları ve insan faaliyetleri doğüstü sebeplere bağlanmaktadır. Mitolojide her şeyin şahsi ve tanrısal bir açıklaması vardır. Yağmur, fırtına, gök gürültüsü ve gün ışığı, hastalık ve ölüm gibi olaylar, insanın kendi denetimi dışında yaşadığı durumlar ve baskın psikolojik ortamlar, daima tanrısal ve inanç sistemleriyle açıklanmıştır. Mitolojik gelenekte, varoluş, tanrı veya tanrıçalardan kaynaklanan zorunlu bir etkinliktir. Bir şeyin neden öyle olduğu, şeyin neden şu şekilde değil de bu şekilde olduğu, kadere, gizemli ve tanrısal güçlere bağlanır. Bu durum, Roma döneminde Anadolu'da, mozaiklerin tarihlendiği M. S. 3. yüzyılda, stoacı⁷ düşüncenin hakim olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada, Roma döneminde M. S. 3.yüzyıla tarihlenen ve Kilikya'da ortaya çıkarılan, günümüzde Adana Bölge Müzesinde sergilenen üç mozaik incelenmiştir. Bu mozaiklerde resmedilmiş tasvirler ve mitolojik hikayeler üzerindeki görüşler ele alınmış, mozaiklerdeki Cupido(n), Tethys, Oceanus, Ketos ve balık betimlemeleri hakkında mitoloji, felsefe ve psikoloji literatürü taranmıştır.

Bu mozaiklerde en çok dikkat çeken ve merak konusu olan betimleme Cupido(n)'nun olta ve ağ ile balık avlamasıdır. Cupido(n), mitolojiye göre "aşk ve şehvet" tanrısıdır ve Rönesans dönemi sanatçıları tarafından,

⁷ Stoacılık, M. Ö. 336- M. Ö. 264 yılları arasında yaşayan Kıbrıslı filozof Zenon tarafından kurulmuş olup, M. S. 121- 180 arasında hüküm süren imparator Marcus Aurelius dönemine kadar süren, temsilcileri arasında imparatorun azat edilmiş köleye kadar toplumun her kısmından kişinin olduğu felsefe ekolüdür. Ekole göre felsefe, bilgeliğin aşkı, bilgeliğin arayışıdır. Stoacılık felsefesine göre var olan her şey birbiriyle irtibatlıdır. Varlığın bütünlüğünü sağlayan şey, varlıkta bulunan Tanrısal akıldır. Özünden uzaklaşan insan, ahlak problemini, doğayla onu yeniden bütünleştirerek, maddenin ve tutkuların esaretinden kurtararak, Tanrının iradesine uyarak ve onu yürekte izleyerek çözebilir (Çelikkol, 2019). Stoacı düşünce, evrenin rastlantı sonucu ortaya çıktığını kabul etmez. Her şeyin akılsal bir tasarımıyla yerli yerine konulduğu bu evrendeki şeyler, nedensel bir bağ ile birbirine bağlıdır. Neden nedene bağlıdır; her iş upuzun bir olaylar zincirinin, nedensel ağına halkasıdır (Cicero, 2006; Aydın, 2019).

genelde güzellik ve aşk tanrıçası Aphrodite'nin ve başka tanrıların çevresinde, elinde ok ve yayı ile uçuşan, muzip, tombul, çıplak bir erkek çocuk olarak tasvir edilmiştir. Mozaiklerde ise hayat döngüsü içinde giderek ihtiyarlayan, balık avlayan bir erkek olarak tasvir edilmiştir. Bunun neden böyle olduğunu anlamak için mitoloji, felsefe ve psikoloji literatürleri incelenmiş, birinci elden kaynaklara inilmiş ve telif eserlere bakılmıştır. Cupido(n), Yunan mitolojisine göre Eros ismiyle bilinmektedir. Mitolojide zaman içinde, yaratılış ve işlevsellik açısından, başka başka iki Eros'un olduğu ortaya çıkarılmıştır. Birinci Eros, evrenin yaratılışı esnasında bütün tanrılardan önce vardır ve evrenin yaratılmasına yardımcı olmuştur veya Aprodite'nin doğuşu esnasında Penia ile Poros'un oğlu olarak yaratılmıştır. İkinci Eros ise daha sonra satirik şiirlerin etkisi ile ortaya çıkmış, kanatlı, elinde okları ve yayı olan tombul, muzip bir erkek çocuk olarak düşünülmüştür. Bu muzip kanatlı çocuk, Aphrodite ile Ares'in oğludur. Eros, tanrıların ve insanların kalplerinde aşkın ilahi ateşini yakan, onların mutluluklarını veya bahtsızlıklarını hazırlayan bir tanrıdır. Eros, aşkı elindeki oklarla veya kızgın bir meşale ile bulaştırmaktadır. Bundan dolayı insan ruhundaki neşe veya ıstırap da Eros'un oklarına veya ateşine bağlıdır. Eros, sevginin temeli, bütün varlıkları, her şeyi birbirine doğru çeken, birleştiren, hayatı kuran, çoğalmayı sağlayan bir kişiliktir. Karşıtlıkları, zıtlıkları bünyesinde toplayan ve zıtlıkları birleştiren bir tanrıdır. Aşkın iyilik, güzellik, şefkat ve mutluluk duyguları vermesinin yanında ıstırap, yoksunluk, mutsuzluk, çaresizlik vermesini de o sağlamaktadır. Bunu yaparken de hile ve tuzak yöntemlerini kullanmaktadır. Bundan dolayı, Kilikya mozaiklerinde, usta bir balık avcısı olarak tasvir edilmektedir. Balık, mitolojide bereket, çoğalma, üreme, kadın ve Aphrodite ile Eros'un simgesidir. Balık avlaması ve hayat döngüsünde yaş alması, su içindeki canlıların çeşitliliği ve sayıca fazlalığı, muhtemelen kadın ve erkeğin birleşmesini, çoğalmayı, üremeyi sembolize etmesinin yanında hayatın mücadele olduğunu göstermek içindir. Mozaiklerde Cupido(n), muhtemelen hayata, mücadeleye, ekolojik dengeye, aile ve kadına, doğaya sahip çıkmaya dikkat çekmektedir.

Cupido(n) ve Tethys'in, mitolojide su ile ilişkisinde suyun çeşidi muhtemelen tatlı su olmalıdır. Tethys, dünyadaki suların, nehirler, göller ve denizlerin tanrıçasıdır. Nehirler ve göllerin anasıdır. Cupido(n)'un da tatlı sular ile ilgisi daha fazladır. Typhon'dan kaçarken Aphrodite ile birlikte balık şeklinde Nil Nehrine dalmışlardır. Günümüzde Cupido(n) isimli bir tatlı su balığı çeşidi bulunmaktadır. Bundan dolayı Tethys ve Cupido(n)'nun bulunduğu mozaiklerde su, muhtemelen tatlı sudur. Ayrıca özellikle Anazarbos'ta bulunan Tethys'li mozaik, Anazarbos'un coğrafi konumundan dolayı tatlı suyu ifade etmektedir. Anazarbos, denizden uzakta kurulmuş bir metropoldür. Yakınlarından Ceyhan (Pyramos) nehrinin kolları geçmektedir. Tatlı su denize oranla daha yumuşak ve naif bir kavram olarak algılanmaktadır. Mitolojide Eros=Cupido(n), muhtemelen tatlı suyu temsil ediyor olmalıdır.

Yumurtalık'(Aegeai)ta bulunan hippokamposlu mozaik denizi ifade etmektedir. Mozaikte iki Cupido(n) deniz tanrısı Poseidon'un atları olan hippokamposlara binmiş ve olta ile balık avlamaktadır. Bu mozaikte su dalgaları şeklinin çokluğu ve hippokamposların olması, Yumurtalık'ın deniz kenarında olması, buradaki suyun deniz olduğunu göstermektedir. Yumurtalık'ta ortaya çıkan diğer mozaikte de deniz canlıları tasvir edildiği gibi Eros=Cupido(n)'un ayak bastığı toprak veya kaya, deniz kenarında olmayan bir yapıyı çağrıştırmaktadır.

Mozaiklerde Ketos'un rolü, muhtemelen Tethys'i konuşarak oyalamak veya genelde Cupido(n)'u şikayet etmek olmalıdır. Ketos, Tethys'in emrinde bir varlıktır. Andromeda ve Perseus hikayesinde, Ketos'un hediyesi olan Andromeda'yı zincirlerinden kurtaran Cupido(n) olmuştur. Bu olayı hiç unutmayan Ketos, mozaiklerdeki hikayelerde Cupido(n)'a karşı Tethys'i devamlı kıskırtmaktadır. Tethys ise koruyucu, sevecen, cesur bir yapıya sahip olduğundan dolayı Ketos'un bu düşmanca tavrına karşı, çoğu zaman sessiz kalarak, bıkkın bir ifade ile onu dinlemektedir.

Mozaiklerdeki betimlemelerde tespit edilen yeryüzü şekilleri, su ve deniz canlıları, kara canlıları, balık çeşitleri ve Cupido(n)'nun balık avlarken kullandığı malzemeler, Roma döneminde M. S. 3. yüzyılda, Kilikya'daki ekoloji, ekonomi ve sosyal hayat hakkında önemli bilgileri yansıtmaktadır.

Mozaikler, M. S. 3.yüzyılda Anadolu'da stoacı felsefenin hakim olduğunu göstermektedir. Cupido(n)'nun balık tutması ve hayat döngüsünde yaş alması stoacı felsefenin yaklaşımıdır. Balık tutmak Kilikya'daki tatlı su kaynaklarının bolluğunu ve bereketini ifade etmiş olmasının yanında Cupido(n)'nun hayat döngüsü doğanın düzenini göstermektedir. Her şeyin akılsal bir tasarımla yerli yerine konulduğu düşünülen bu evrendeki şeyler, nedensel bir bağ ile birbirine bağlıdır. Hiçbir şey rastlantı sonucunda meydana gelmez.

KAYNAKÇA

Aydın, H., (2019), Antikçağda (İlkçağda) Felsefe Dersi Notları, Samsun.

Apollodorus, Library II. IV. III, (ED. Sir James George Frazer), <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus> Erişim Tarihi: 30.12.2023.

Aristophanes, (2006), "Kuşlar", (Çeviren: S. Eyüboğlu-Azra Erhat), Eşekarıları, Kadınlar Savaşı ve Diğer Oyunlar İçinde, İş Bankası Yay., İstanbul. 118-119.

Budde, L., (1972), Antike Mosaike in Kilikien Band II, Germany.

Can, Ş., (2020), Klasik Yunan Mitolojisi, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

- Capella, W., (1994), Sokrates'ten Önce Felsefe (Fragmanlar-Doksogroflar), c. I, (Çeviren: Oğuz Özügül), Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Cicero, (2006), Tanruların Doğası (De Natura Deorum), (Çeviren: F.G. Özaktürk- F. Telatar), Dost Kitabevi Yay., Ankara.
- Çelik, M.Y., Bağcı, M. (2003), "Dekoratif Mermer Mozaik Yapım Teknikleri", Türkiye IV. Mermer Sempozyumu Bildiriler Kitabı (Tam Metin).
- Çelikkol, S., (2019), "Stoa Felsefesinin Temel Görüşleri Üzerine Bir İnceleme" Bilimname, XXXVII/1, 1225, 1245.
- Çınar, M. (2019), "Antik Yunan Felsefesinde Empodekles, Platon ve Plotinius'da Aşk Tanımları ve Aşkın Tensel Olandan Tinsel Olana Seyri", Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 21/1, 120-140.
- Dağlı, İ. (2011), Nympheler ve Lykia'dan Nymphelere Adanmış Kabartmalar, İstanbul Üniversitesi, Sos. Bil. Ens. Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Demir, F. (2021), "Anazarbos Mozaikleri Üzerine Notlar", Anazarbos&Anavarza, C. I, (Editör: F. Gülşen), Akademisyen Kitap Portali, 211-221.
- Ekincioglu, G., Başbüyük, Z., Gölbaşı, A., Kaydu Akbudak, İ., (2018), "Geçmişten Günümüze Doğaltaş Mozaik Sanatı ve Geleceğe Aktarılması" International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art, 3/4, 81-91.
- Erhat, A. (2011), Mitolojisi Sözlüğü, Remzi Yayınevi, İstanbul.
- Ersoy, N. (2007), Semboller ve Yorumlar I-II, Dönence Yay. İstanbul.
- Ersoy, Necmettin (2007). Semboller ve Yorumları I-II, Dönence Yayınları, İstanbul.
- Guthrie, W. K. C. (1952), In The Beginning: Some Greek Views on the Origins of Life and Early State of Man, Methuen.
- Gürel E., Muter C. (2007), "Psikomitolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması" Sosyal Bilimler Dergisi/1, 537-569.
- Hesiodos, (2016), Theogonia, (Çeviren: Azra Erhat-Sebahattin Eyüboğlu), TİB Yayınları, İstanbul.
- Homeros, (1984), İlyada, (Çeviren: Azra Erhat-A. Kadir), Can Yayınları.
- Homeros, (1989), Odessa, (Çeviren:Azra Erhat-A. Kadir), Can Yayınları.
- Kalemlı, İzzet İ. (2022), Mitolojik Aşk Öyküleri, Dijital e-Kütüphane, iseve.org.tr
- Kaplan, H. (2021), "Mitolojik İnançlarda ve Anlatılarda Yer Alan Balık Motifi ve Balık Motifinin Günümüz Efsanelerine Yansıması", International Journal of Filologia (IJOF), 4/6, 129-137.
- Köker, E. (2010), Antik Çağ Mozaiklerinde At İkonografisi, Yüksek Lisans Tezi.
- Ovidius, (1997), Dönüşümler II, (Çeviren: İsmet Z. Eyüboğlu), Payel Yayınevi.
- Örs, Y. (2001), "Takım Yıldızların Mitolojik Öyküleri", Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Astronomi ve Uzay Bilimleri,
- (file:///C:/Users/lenovo/Desktop/mitoloji%20projesi/Takımyıldızların%20Mitolojik%20Öyküleri,%20Pisces%20(Balık)%20_%20Yunan%20Mitolojisi%20-%20G. Erişim Tarihi: 11.10.2023)
- Öztürk, N., Aslan, O., (2013), "Yumurtalık Mozaiği", Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 31, 137-154.
- Platon, (2002), Şölen, (Çeviren: A. Erhat-S. Eyüboğlu), İş Kültür Yayınları, İstanbul.
- Şahin, D. (2017). Roma Mitolojisi, Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Tülek, F. (2008), "Kilikya Aşk Öyküleri: Mozaikte İmgelenmiş Antik Yazın", EUERGETES (Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı), C. II, 1177-1187.
- Umar, B. (2000), Kilikia- Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi, İstanbul.

EKLER

Fig. 1. Anazarbos Tethys'li Mozaik. (2014 yılında fotoğraflanmıştır).

Fig. 2. Tethys ve Giyimli Cupido(n)

Fig. 3. Tehys ve Cupido(n)

Fig. 4. Yumurtalık'ta Bulunan Hippokampos'lu Mozaik

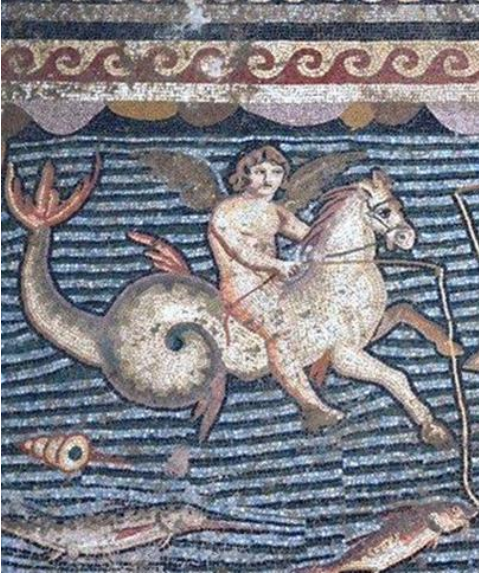

Fig. 5. Genç Cupido(n)

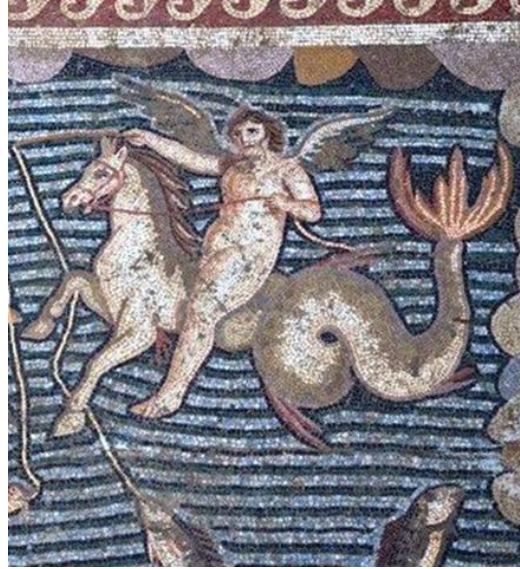

Fig. 6. Tecrübeli Cupido(n)

Fig. 7. Yumurtalık'ta Bulunan Tethys'li Mozaik